

GÂLİB b. ABDURRAHMAN

(غالب بن عبد الرحمن)

Gâlib b. Abdurrahman es-Sıklabî
(ö. 371/981)

Endülüslü kumandan.

Endülüs Emevî Halifesi III. Abdurrahman'ın Slav asıllı (Sıklabî) âzâtlılarından olup halife kendisine "oğlum" diye hitap ettiği için İbn Abdurrahman künyesiyle anılır. Hayatının ilk dönemleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. III. Abdurrahman, II. Hakem ve II. Hişâm dönemlerinde kuzeydeki hristiyan İspanyol krallıklarına ve Kuzey Afrika'da İdrîsîler ve Fâtımîler'e karşı düzenlenen seferlerdeki başarılarıyla kendini gösterdi. 946 yılında, III. Abdurrahman tarafından Endülüs'ün kuzey sınırına düzenlenecek yaz seferleri esnasında askerî garnizon olarak kullanılmak üzere Medînetüssâlim'i (Medinaceli) tahkim etmekle görevlendirildiği ve bu işi tamamladıktan sonra Sağrûlâ'lâ (Aragon) hâkimi olarak tayin edildiği anlaşılmaktadır. 342'de (953) Kastilya topraklarına başarılı bir sefer düzenledi. Bunun üzerine III. Abdurrahman onu, 344 (955) yılında Meriye'yi (Almeria) yağmalayan Fâtımîler'den intikam alması için seksen gemilik bir donanmanın başında Kuzey Afrika'ya yolladı. Gâlib ilk hücumunda başarılı olamıyorsa da ikincisinde Fâtımî kuvvetlerini hezimete uğrattı. Kastilya üzerine düzenlediği seferlerle 352'de (963) Kalahurra'yı (Calahorra), iki yıl sonra da Gormaz Kalesi'ni zaptetti. III. Abdurrahman'ın yerine geçen oğlu II. Hakem, 360'ta (971) Normanlar'a karşı hazırlanan kara ve deniz kuvvetlerinin başkumandanlığını ona verdi. İki yıl sonra, Fâtımîler'in desteğiyle Endülüs Emevîleri aleyhine Mağrib'de siyasî ve askerî faaliyetlerde bulunan İdrîsîler'e karşı gönderilen ordunun başkumandanlığına da Gâlib getirildi. Bu sırada kazandığı zaferlerle İdrîsîler Devleti'ni çökerterek Mağrib'de hutbenin II. Hakem adına okunmasını sağladı. Gâlib 364 (975) yılında muzaffer bir kumandan olarak Kurtuba'ya döndüğünde beraberinde İdrîsîler hânedanının son temsilcilerinden Hasan b. Kenûn ve bazı devlet adamları da bulunuyordu. Öte yandan bu sırada, Endülüs ordusunun Mağrib'le meşgul olmasından faydalanmak isteyen Kastilya ve Navarra (Nebre) kralıklarının teşkil ettiği müttefik hristiyan ordusunun Gormaz'a hücum ettiği haberi geldi. II. Hakem bu orduyu geri püskürtme işini yine Gâlib'e

havale etti. Gâlib bu görevini de başarıyla tamamlayarak bol miktarda ganimetle Kurtuba'ya döndü. Halife bunun üzerine ona iki altın kılıç hediye ederek "zü's-seyfeyn" lakabı ve vezirlik rütbesi verdi. Ancak Gâlib'in nüfuz ve itibarının artması rakiplerini rahatsız etti. Bunların başında hâcib Ca'fer el-Mushaffî geliyordu. Bu rekabet çok geçmeden iki devlet adamının arasının açılmasına sebep oldu. Bu sırada yıldızı parlamaya başlayan ve Emevî tahtını ele geçirmeyi planlayan İbn Ebû Âmir (el-Mansûr), Mushaffî'yi yalnız bırakmak için Gâlib'i kendi yanına çekmeye çalıştı. II. Hakem'in câriyesi Subh'un aracılığıyla, Gâlib'in "zü'l-vizâretayn" lakabı ile Sağrûlâ'lâ bölgesinin idaresiyle görevlendirilmesini, kendisinin de hilâfet ordusunun başkumandanı olarak tayin edilmesini sağladı. İbn Ebû Âmir'in bu yükselişinden endişeye kapılan Mushaffî ise onu engellemek için Gâlib'in kızını oğluyla evlendirerek eski hasmı ile arasını düzeltmek istedi. Ancak İbn Ebû Âmir Gâlib'in kızıyla evlenerek Mushaffî'nin planını bozdu (367/977); Halife II. Hişâm nezdindeki nüfuzunu kullanarak Mushaffî'yi azlettirdi ve yerine Gâlib'in getirilmesini sağladı.

İbn Ebû Âmir'i iyi tanıyanlar, onun II. Hişâm'ın zayıf kişiliğinden faydalanarak Endülüs Emevî halifeliğini ele geçirmek niyetinde olduğunu anlamakta gecikmediler. Bunlar aynı zamanda Gâlib'i, İbn Ebû Âmir karşısında Emevî hânedanının haklarını koruyacak yegâne kişi kabul ediyorlardı. Bu durumun farkında olan Gâlib, Medînetüssâlim'de verdiği bir ziyafet esnasında İbn Ebû Âmir'e hücum etmiş de bir sonuç alamadı. 371'de (981) Gormaz'la Atienza arasında bulunan San Vicente bölgesinde İbn Ebû Âmir'le yeniden karşılaştı ve galip gelmek üzere olduğu bir anda âniden vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hayyân, *el-Muktebes fî aḥbârî beledi'l-Endelûs* (nşr. A. Ali el-Haccî), Beyrut 1965, bk. İndeks; İbn Bessâm eş-Şenterînî, *ez-Zaḥire fî meḥâsini ehli'l-Cezîre* (nşr. İhsan Abbas), Kahire 1365, IV/1, s. 48-49; İbn İzâf, *el-Beyânü'l-muğrib*, II, 255-257, 285-299; İbnü'l-Hatîb, *Aḥmâlu'l-İslâm* (nşr. E. Lévi-Provençal), Beyrut 1956, s. 62-65; *Zikru bilâdi'l-Endelûs* (nşr. L. Molina), Madrid 1983, s. 179; E. Lévi-Provençal, *Histoire de l'Espagne musulmane*, Paris 1967, III, 22, 58, 80, 122, 318; Anwar G. Chejne, *Muslim Spain*, Minneapolis 1974, s. 37, 40-41; R. Dozy, *Historia de los musulmanes españoles*, Madrid 1984, III, 76, 89 vd., 111 vd., 129-138, 150-160; C. Sanchez-Albornoz, *España Musulmana*, Madrid 1986, I, 420-440; A. Huici Miranda, "Ghâlib b. 'Abd al-Rahmân", *EJ*² (İng.), II, 997-998.

MEHMET ÖZDEMİR

GALİB DEDE

(bk. ŞEYH GALİB).

GÂLİB MİRZA ESEDULLAH

(1797-1869)

Türk asıllı Hint-Pakistan şairi.

27 Aralık 1797'de Hindistan'da Dekken yarımadasında yer alan Türk-İslâm kültürünün tanınmış merkezlerinden Agara'da doğdu. Lakabı Necmüddeve ve Debirülmülk, mahlası Gâlib, şöhreti Esedulah'tır. Dedesi Kûkân (Ghokan) Beg Han soylu bir Türk ailesine mensuptu. Leknev'de Âsafüddeve'nin ve Haydarâbâd nizamı Ali Han'ın hizmetinde bulunan babası Abdullah Beg Han, yolsuzlukları önlemek için gittiği Alvar şehrinde şehid olmuştı. Bunun üzerine Alvar valisi, bu sırada beş yaşında olan Gâlib ile kardeşi Yûsuf'a iki köy tahsis etti. Anne tarafından da tanınmış bir aileye mensup olan Gâlib, İngilizler'in Agra yöneticiliğine tayin ettiği amcası Nasrullah Beg Han tarafından yetiştirildi. Dokuz yaşında iken amcasının vefatı üzerine İngiliz mahkemesinin kararı ile amcasının kayınbiraderinin himayesine verildi. Ancak Gâlib büyük dayısının mâlikânesinde rahat bir hayat sürmeye başladı. Burada bazı âlimlerin yanı sıra ünlü şair Ekberâbâd'den de ders aldı. İran edebiyatının tanınmış şairlerinden Bidil'i şiirleriyle tanıdı. Önceleri Zerdüşst iken Müslümanlığı kabul eden hocası Abdüssamed'in Gâlib'in şiir yeteneğinin gelişmesi üzerinde büyük etkisi oldu. Başlangıçta Farsça-Hintçe karışık şiirler yazan Gâlib gençlik döneminde Farsça şiir yazmaya ağırlık verdi. Daha sonra Urduca gazeller yazmaya başladı.

1810'da Fîrûzpûr Valisi Çerkan'ın küçük kardeşi Nevvâb İlâhî Bahş'ın kızı İmrao Begüm ile evlendi. Bu hanımdan yedi çocuğu olduysa da hiçbirini yaşamadı. Gâlib evlendikten bir süre sonra Delhi'ye yerleşti. Kalkûta'da bulunduğu 1828-1831 yılları dışında Delhi'den ayrılmadı. Amcasının ölümü üzerine Lord Lake'nin emriyle kardeşi Yûsuf'la birlikte kendisine verilen, ancak bir türlü eline geçmeyen parayı alabilmek için açtığı dava uzun yıllar sürmesine rağmen sonuçlanmadı. Bu arada bir müfettiş tarafından kumar oynadığına dair verilen rapor üzerine tutuklandı. Bir müddet sonra dostları sayesinde serbest bırakıldı. Rakibi saray şairi Zevk Muhammed'in ölümü